

Οι επιπτώσεις της Κατοχής στην Εθνική Οικονομία

Του Στέργιου Μπαμπανάση,

1. Οι καταστροφές του πολέμου

Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος και η Κατοχή στην Ελλάδα άσκησαν σημαντική επίδραση στην οικονομία και τους όρους ανάπτυξής της. Προκάλεσε τεράστιες απώλειες στον πληθυσμό, μεγάλες καταστροφές στις παραγωγικές δυνάμεις, έλλειψη προϊόντων, μείωση της παραγωγής των ειρηνικών κλάδων και αύξηση της παραγωγής των πολεμικών κλάδων της οικονομίας, καθυστέρηση στην ανανέωση του παραγωγικού εξοπλισμού. Οδήγησε στην αποδιοργάνωση της παραγωγής. Ο πόλεμος είχε σαν συνέπεια την ενίσχυση του κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία. Στην περίοδο του πολέμου διακόπηκε προσωρινά η κυκλικότητα της αναπαραγωγής. Αυτό σχετίζεται με το γεγονός ότι, λόγω της ανεπάρκειας της παραγωγής στους ειρηνικούς κλάδους της οικονομίας, προέκυψε αντίστροφη δυσαναλογία ανάμεσα στην μικρότερη παραγωγή και τη μεγαλύτερη ενεργό ζήτηση, δηλ. «υποπαραγωγή» αντιπαραγωγή.

Στην περίοδο της κατοχής η ελληνική οικονομία είχε αποδιοργανωθεί και εξαρθρωθεί. Η οικονομική πολιτική καθοριζόταν βασικά από τις ανάγκες του πολέμου. Είχε περιορισθεί στο ελάχιστο η βιομηχανική παραγωγή, η αγροτική παραγωγή και γενικότερα κάθε οικονομική δραστηριότητα. Η παραγωγή των σπουδαιότερων κλάδων της βιομηχανίας ελαττώθηκε στα 10-35%, των βασικών ειδών της αγροτικής οικονομίας στα 25-53% σε σχέση με το προπολεμικό επίπεδο. Ο δείκτης της γενικής παραγωγής σε σχέση με το 1939 (-100) έφθανε το 1945 σε 51% και το 1946 τα 73,3% και της βιομηχανικής παραγωγής σε 33% και 53%, αντίστοιχα.

Οι κατακτητές με τις κατασχέσεις, με την επιβολή των «εξόδων» κατοχής και τις άλλες πολεμικές καταστροφές προξένησαν τεράστιες ζημιές στο έμψυχο υλικό της χώρας. Οι

θυσίες σε ανθρώπινες ζωές ανήλθαν σε 405.000, δηλαδή στο 5,5% του συνολικού πληθυσμού (άλλες πηγές ανεβάζουν το ποσοστό αυτό στα 10%). Οι καταστροφές στον εθνικό πλούτο έφθασαν το ποσό των 8.822 εκατ. μεταπολεμικών δολλαρίων που ισοδυναμεί με 5,7 φορές του προπολεμικού εθνικού εισοδήματος. Αναλυτικότερα οι καταστροφές και λεηλασίες που διέπραξαν οι κατακτητές στον εθνικό πλούτο έχουν ως εξής (σε εκατομ. μεταπολεμικά δολλάρια)¹:

1. Καταστροφές στις οικοδομές	2.660
2. Καταστροφές και λεηλασίες	2.420
3. Καταστροφές και λεηλασίες στα αυτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοία κ.λπ.	604
4. Καταστροφές και λεηλασίες μηχανών, εργαλείων	360
5. Καταστροφές στο οδικό δίκτυο, στις εγκατα- στάσεις λιμανιών και στη διώρυγα της Κορίνθου	305
6. Υπόλοιπες καταστροφές σε τεχνικά έργα	280
7. Διάφορες άλλες καταστροφές	420
8. Πληρώθηκαν ή αρπάχτηκαν σαν «έσοδα κατοχής»	1.173
	<hr/>
Σύνολο εκατ. δολλ.	8.222

Σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει ο Μαστρογιάννης², τμηματάρχης του Υπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας, οι συγκοινωνίες και οι οικίες παρουσιάζουν μετά τον πόλεμο την παρακάτω εικόνα: Από τα 2.679 χλμ. του συνολικού σιδηροδρομικού δικτύου απόμειναν σε κατάσταση λειτουργίας με σοβαρότατες ελλείψεις μόνο 680 χλμ. Από τις 7.708 μονάδες της ολικής προπολεμικής δύναμης τροχαίου υλικού απόμειναν μόλις 607 και αυτές εξαιρετικά φθαρμένες. Καταστράφηκε το 75% του ελληνικού εμπορικού στόλου και το 50% της ιστιοφόρας ναυτιλίας. Καταστράφηκαν τελείως 118.000 κτίρια σε 3.000 αγροτικούς οικισμούς και 37.500 κτίρια σε 80 πόλεις. Υπέστησαν σοβαρές φθορές 18.000 αγροτικά και 25.500 αστικά κτίρια. Συνολικά χάθηκε το 23% της αξίας του οικοδομικού πλούτου

της χώρας. 226.500 οικογένειες στεγάζονταν κάτω από τους χειροτερους όρους. «Η απελευθέρωση – γράφει ο Μαστρογιάννης – εύρε την Ελλάδα με: 20% των οικιών καταστραμμένων, 20% του λαού ζώντος εις άστεγα ερείπια ή εις το ύπαιθρον, 10% των ανδρών, γυναικών και παιδιών φονευθέντων, 10% των πολιτών φυματικών..., 25% των παιδιών ορφανά πολέμου, άστεγα, κουρελιασμένα και πεινώντα, 33% ολοκλήρου του πληθυσμού με ελονοσίαν, 90% των σιδηροδρομικών γραμμών, οδών και γεφυρών καταστραμμένων».

Ο τιμάρημος ανερχόταν συνεχώς στην περίοδο της Κατοχής. Αυξήθηκε 146 φορές σε σχέση με το 1938. Η χρυσή λίρα έφθασε τις 140.000 δραχμές. Όταν η χώρα απελευθερώθηκε ο πληθωρισμός είχε πολλαπλασιάσει τη νομισματική κυκλοφορία κατά 5.000.000 φορές, η τιμή της λίρας είχε αυξηθεί κατά 1326 φορές και του δολλαρίου 2366, όλα τα σε χρυσό αποθέματα είχαν διαρπαγεί από τους κατακτητές, το φορολογικό σύστημα είχε τελείως εξαρθρωθεί και το εξωτερικό εμπόριο ήταν σχεδόν ανύπαρκτο³.

2. Οι επιπτώσεις της Κατοχής στις συνθήκες διαβίωσης

Η Κατοχή είχε αρνητικές επιπτώσεις στις συνθήκες διαβίωσης. Οδήγησε στη μείωση της αγοραστικής δύναμης των μισθών και του βιοτικού επιπέδου, στην επιδείνωση των συνθηκών απασχόλησης, διατροφής, υγείας και στέγασης.

Οι πραγματικοί μισθοί μειώθηκαν στην περίοδο της Κατοχής. Η αγοραστική δύναμη των ημερομισθίων π.χ. το 1945 αντιπροσώπευε μόνο το 45% της αγοραστικής δύναμης του 19384.

Ο Υποσιτισμός πήρε τεράστιες διαστάσεις. Αρκεί να αναφερθεί μόνο ένα στοιχείο: τον τραγικό χειμώνα του 1941 στην Αθήνα ο αριθμός των θυμάτων από βιολογικό θάνατο ανήλθε περίπου στις 150.0005.

Στην περίοδο της Κατοχής το επίπεδο της δημόσιας υγείας έπεσε σε επικίνδυνο βαθμό. Το 72% των παιδιών είχαν αδυνατίσει λόγω υποσιτισμού και έλλειψη υγειονομικής περίθαλψης. Μόνο ο αριθμός των φυματικών είχε φθάσει τις 450.000 άτομα6.

Η ανεργία στην περίοδο της Κατοχής κυμαινόταν μεταξύ 220.000 - 260.000 ατόμων7.

Η άθλια κατάσταση των προπολεμικών συνθηκών κατοικίας επιδεινώθηκε ακόμα περισσότερο στην περίοδο της Κατοχής σαν αποτέλεσμα των καταστροφών του πολέμου και των σεισμών.

Οι κατεστραμμένες κατοικίες εξ αιτίας του πολέμου υπολογίζονται σε 530.000, δηλαδή στο 30% περίπου του συνολικού οικοδομικού κεφαλαίου.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «Νέος Κόσμος», τεύχος 8.8.1961, σελ. 67-68, 71.
2. Ιωάννη Μαστρογιάννη: Ιστορία της Κοινωνικής Πρόνοιας της Νεότερας Ελλάδος 1821-1960, Αθήναι 1960, σελ. 448-450. Βλ. και «Πρόγραμμα ανασυγκροτήσεως της χώρας», Αθήναι, 1947, κεφ. ΙΙ. σελ. 81.
3. «Οικονομική και Λογιστική Εγκυκλοπαίδεια», τόμος Δ. Αθήναι 1958, σελ. 138-139.
4. Υπολογισμοί Στ. Μπαμπανάση: «Η διαμόρφωση της φτώχειας στην Ελλάδα του 20ού αιώνα». Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τεύχος 42-43, 1981, Αθήναι, σελ. 111.
5. Νέα Οικονομία, τεύχος 4/1957, σελ. 388.
6. Α. Σμπαρούνη: Αναμνήσεις εκ του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, Αθήναι 1951, σελ. 384.
7. Βλ. Στ. Μπαμπανάση: Στο ίδιο, σελ. 122.
8. Διεύθυνση Οικονομικών Προγραμμάτων: Η εξέλιξη της οικοδομικής δραστηριότητας εν Ελλάδι. Αθήναι 1958, σελ. 14-15.